

УЗ КЊИГУ „СРПСКА ДЕЦА ЦАРСТВА” ДРАГОША КАЛАЈИЋА

Атентат на равнодушност

Главни јунак овог провокативног и супериорног романа зове се: српско национално питање

Пише: Златко Красни

Најновији роман Драгоша Калајића, *Српска деца царства* („Књига комерц”, Београд, 2005), доживљавамо као изненадни налет хладног, оштрог, хиперборејског ветра у наше учмало, тмасто и тмоло, наше мутно, малаксало и малокрвно стање духа, где у литератури царује убоги израз постмодернистизма из треће руке, где у стегама вишепартијске правоверности и таблоидне слободе буја све оно што иначе успева у загађеним еко-системима, баруштинама индивидуалне и мочварним пределима колективне свести; где су домаће културе које се из поколења у поколење саде одједном за здравље опасне, нејестиве, поставши жртвом – рецимо – америчке златице, обогаћеног уранијума, панчевачких киша или пак увезене генетски модификоване соје.

(Сећамо се, док ово набрајамо, истините анегдоте, када је преводилац „Горског вијенца” на немачки и један од најгласовитијих немачких слависта Алојз Шмаус, проучавајући српски језик, стигао у један далеки катун. Док му је домаћин показивао које оскудне културе гаји, кукуруз, пшеницу, салату, спанаћ, шаргарепу, он га је, видевши колико тога мало има, упитао: „Добро, али од чега живите?” На то сељак одговори: „А, живим од Милоша и Карађорђа.”)

ПРОВОКАЦИЈА КОЈА БУДИ

Није ли онда и сваки покушај оваквог атентата на резигнирану равнодушност и организовану националну апатију унапред осуђен на залудност, као неуспео упад у зацементиран (књижевно-историјски) систем, као пуцањ у празно, односно у синхронизовану аутоцензуру и прећуткивање којим ће књига бити дочекана, као још једна неуспела провокација која неће заслужити ни слегање раменима апаратчика локалног *mainstreama*, сигурних да их литерарне ескападе овог типа неће угрозити у њиховој аутистичкој, победничкој самодовољности? Но, дело Драгоша Калајића и није намењено онима који се сматрају победницима. Напротив. Његова циљна група били би поражени, тачније они који се таквима упркос поразу не сматрају. О каквој победи и каквом поразу је овде реч, видљиво је из самог наслова: главни јунак ове књиге не зове се, по нама, Александар Хркаловић, већ српско национално питање. Тачније, то питање се, на фону последњег рата, прелама кроз све ликове романа, од којих сваки својом специфичном бојом доприноси осликавању пуног спектра националне свести. Аутор, при том, ни најмање не жуди за тим да предочи неку квазиобјективну панораму, већ, напротив, пише с јасном тезом да читаоца прене, да изношењем понекад прејаким судова испровоцира његов властити критички суд и, на крају, да га увери у исправност своје тезе и целисходност свог комплетног списатељског труда. Провокација је, рекосмо, једно од битних обележја ове књиге, дакле, превазилажење границе очекиваног и суочавање са оним што ликови изговарају, а што је и код овог читаоца понекад пропраћено негодовањем и дубоким неслагањем. Наравно, писац и прижељкује да се с њим у мислима, током лектире, полемише, оно чега се он ужасава јесте апатија.

ЗАВИЧАЈ ПЛАВЕ СВЕТЛОСТИ

Српска деца царства јесте и нека врста модификованог билдунгсромана о психолошком сазревању Александра Хркаловића, о спољашњим и унутрашњим оквирима унутар којих се креће не би ли на крају ускладио своју распоућену личност, истовремено успешно окончаваши и своју љубавну потрагу. Његова судбина предочава нам историју целе једне генерације која је стасала и духовно се формирала у послератном Београду, те уживала много темељитије образовање од данашњих нараштаја. Видимо њене идеале и заблуде кроз које се опет препознају знаци времена, константе и варијабле, позитивне и негативне енергије, парадокси и противречја и све оно што чини живот мислеће јединке у датостима националне свести и њене подложности глобалним и глобализованим растакањима. Крећући се суверено у духовним, историјским и географским координатама тог и таквог угроженог бића, аутор у својим геостратешким размишљањима, метафизичким увидима, укрштањима дневнополитичких и визионарско-футуристичких аргумената, супротстављањем рајинског менталитета динарском, вивисецирањем њујоршког џет-сет друштва константно трага за вертикалама моралних вредности, високе и надахнуте мисли, за оним устројством које човечанство и јединку уздижу из кала и сивила свакодневног заборављања: његов свет је у стратосферама плаве светлости, међу орловима, при северњачкој лепоти, код алпских врхова, у аријевским ведским традицијама, у хиперборејским аполоновским озрачењима, код белог вука, тамо где је, по Ничеу, бистар ваздух и где су бистре мисли, тамо где крилима маше Ника Самоотрачка, где мушкарац проналази своју Аниму, где се препознаје златни пресек људске лепоте, где живи, а не вегетира у ишчекивању Студије о изводљивости, народна свест за коју ирски песник Јејтс у песми

Пр

ијатељу од чијег дела није постало ништа

каже да је *bres to a*

harder thing than triumph

– створена за теже ствари од тријумфа, и највише тамо где човек осваја просторе личне и националне слободе захваљујући храбрости и проналажењу праве мере и правих вредности свог живота.

ИЗНАД БОЛА И СМРТИ

На супротном полу пак тавори светски „мелтинг пот”, нивелација и анихилизација у складу с поетиком сликара Друге модерне, да се све боје стичу у сивом. Ту је привидна и провидна демократија Запада, ту је масовна култура, ту је турбофолк, ту је рајинство без икакве мере, ту је сав национални и глобалистички кич и потрошачки менталитет, ту су заговорници краја историје и сви они, наши и њихови, победници чија је мисао „плитка, банална и безначајна”, док најдубље идеје потичу из искуства поражених. У овом сведочанству поражених, како сам писац назива свој текст, намењеном, како нам се чини, не толико савременом читаоцу који још добро памти догађаје и који још није опрао своју меморију, већ млађем, из редова будућих нараштаја када се победничка верзија историје дефинитивно усвоји а ова коју смо доживели коначно истисне из памћења; Београд се, укратко, супротставља Њујорку, као тајни центар света јавном, Европа се супротставља Западу, историјски, још увек живи актери, јунаци и антијунаци нашег времена супротстављају се једни другима, а главни јунак из свих тих антагонизама, чија актуелност у нама итекако одзвања, извлачи праву синтезу и поуку у којој проналази како љубав, тако и дубљи смисао свог до тада испразног живота.

Најновија књига Драгоша Калајића приморава нас да се погледамо у огледало непоткупљиве и зато сурове истине коју нам нуди, и видимо се какви смо постали, колико смо се духовно запустили, колико смо подлегли сопственим и наметнутим обманама, колико смо се порајинили, уз све разумевање потребе за биолошким опстанком, колико смо урадили на промени „менталитета”, тог најновијег *conditio sine qua non* за улазак у тзв. цивилизовани свет, колико смо се усивили и преподобили, колико смо себе сами издали, и да ли је од нас, уопште, ишта преостало?

<

(Август 2005)

